

# בת מצוות

ספר הלכה  
לילדה ולנערה

אדרון בק



אור עציון ספרי איכות תורניים



ישיבת ההסדר ראשון לציון



מרכז ישיבות בני-עקיבא  
**אור-עציון**  
ישיבה גבוהה-הסדר

**הרב חיים דרוקמן ראש הישיבה**

בעז"ה, ט' אדר ב' התשע"א, "הדור קבלוה בימי אחשורוש"

לכבוד

הרב אהרן בק שליט"א

ר"מ בישיבת ההסדר בראשון לציון

הרבה שלום וברכת ד'!

ראיתי את הספר "**בת מצוות - ספר הלכה לילדה ולנערה**" שהעברת לי, והוא מצוין  
הן בתוכנו ההלכתי, הן בצורת עריכתו, הן בסגנונו.

במתן תורה הכללי של עם ישראל צוה הקב"ה את משה: **כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב  
וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל** (שמות יט, ג). "כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים, ותגיד לבני  
ישראל - אלו האנשים" (מכילתא יתרו, מסכתא דבחדש פרשה ב').

גם במתן תורה הפרטי יש צורך ללמד גם את הנער וגם את הנערה, להכין אותם  
היטב כדי שיכנסו לעולן האהוב של המצוות באהבה ובשמחה.

בספר זה הנך משלים חסרון שהיה קיים עד כה, ומזכה את עם ישראל בספר  
שיסייע רבות להכין את בנות ישראל להיות בנות מצווה אמיתיות.  
ישר כוחך!

בברכת התורה והארץ,

חיים דרוקמן

מרכז שפירא  
מיקוד 79411



ראש הישיבה  
טל' 08-8582827  
פקס' 08-8587399  
Drukman@gmail.com



משרדי הישיבה  
טל' 08-8586805  
פקס' 08-8502035  
OrEzion@netvision.net.il

## תוכן העניינים

9	מבוא	
		<b>שער א - הלכות שבכל יום</b>
19	פרק א	הלכות השכמת הבוקר
23	פרק ב	הלכות תפילה
31	פרק ג	הלכות סעודה (עם לחם)
37	פרק ד	הלכות ברכות המאכלים
45	פרק ה	הלכות ברכות אחרות ברכות הריח • ברכת "שהחיינו" • ברכות הראייה • ברכות ההודאה • תפילת הדרך
53	פרק ו	הלכות סוף היום
		<b>שער ב - הלכות שונות</b>
59	פרק ז	הלכות מאכלים דם • בשר בחלב • חרקים • מאכלי גויים • מאכלים וכלים אסורים • חלה • תרומות ומעשרות • ערלה • מאכלים מסוכנים
73	פרק ח	בין אדם לחבירו אהבת ישראל • ביקור חולים • כבוד תלמידי חכמים, מבוגרים, הורים וכהנים • פגיעה ברכוש של אחר • הלואה והשאלה • יחסי עבודה • אבידה ומציאה • צדקה
81	פרק ט	מצוות שונות לימוד תורה וכתבי קודש • מזוזה • היחס לגוף וללבוש • טבילת כלים • כלאיים • נדרים • גברים ונשים • אמונות זרות • חינוך • זהירות ושמירת הנפש • זכר לחורבן • בעלי חיים • שמיטה
		<b>שער ג - הלכות שבת</b>
99	פרק י	הכנות לשבת
103	פרק יא	הדלקת גרות

משיבת ההסדר  
הישיבה הגבוהה  
ראשון לציון



הרב שלמה לוי  
ראש הישיבה

חודש אדר ב' תשע"א

בס"ד

### מכתב ברכה

לכבוד

מכובדי ויקירי הרה"ג ר' אהרן בק שליט"א, ר"מ בישיבתנו הקי'.

ברצוני לברכך, את רעייתך ואת בני ביתך לקראת בת המצוה של בתך היקרה, רעות שתחי', באוסף כגורן את עומרי ההלכה לבת ישראל.

הרב זצ"ל בסידורו עולת ראייה מבאר את המעלה המיוחדת של האישה בישראל:

"עם כל היתרון של האיש הפועל והרושם את רשמי השפעתו ומפעלותיו בחיים ובעולם, הנה יש לעומת זה ג"כ יתרון להאישה הנפעלת, שהיא עשויה בתכונה כזאת של קבלת רשמים... התכונה הנפעלת של האישה כשהיא ישרה, היא עלולה (=עשויה) להירשם ולהיפעל מתכונת השפע של המעשה אשר עשה האלהים, מהתכונה הישרה, כאשר עשה את האדם ואת העולם... ישר מכוון לרצונו העליון הפשוט והישר, וע"כ מברכת היא האישה בהודאה על חלקה הטוב: שעשני כרצוני".

הרב מבאר, שישנם שני כוחות מרכזיים הפועלים בהוויה: הכוח המשפיע והכוח המקבל. הכוח המשפיע מיוחס לאיש. התורה נתנה לו גדרים רבים, מצוות עשה ולא תעשה, כדי לבנות לו חומת מגן, כדי שבזמן העשייה שלו לא ייפול ברשת יצרו.

האישה הינה כלי מחזיק ברכה רוחנית, שכל כולה מחוברת לעניין האלוקי בטבעה. כאשר היא מחוברת לעשייה ולתיקון נאמר עליה: "חכמת נשים בנתה ביתה".

הרה"ג ר' אהרן בק שליט"א, אשריך שלקחת משימה חשובה וקדושה לכתוב את ההלכה בהתאמה לכתחילה לבת ישראל.

יהי רצון שבניין ההלכה יוציא מן הכוח אל הפועל את הטוב האלוקי בכל מעשי ידינו.

הכותב וחותם

לכבוד

התורה, עמנו וחבל נחלתנו

שלמה לוי

107	פרק יב	ליל השבת
113	פרק יג	יום השבת
119	פרק יד	המלאכות האסורות בשבת בישול • ברירה ומיון • הכנת מאכלים • קשירה • טיפול בבגדים • כתיבה • חיתוך • בנייה • טיפול בבעלי חיים • שימוש בצומח • ניגון וריקוד
135	פרק טו	טיפול בגוף בשבת
139	פרק טז	הזזת חפצים בשבת
145	פרק יז	הלכות נוספות בשבת עיסוקים • דיבור • הכנה משבת לארחי השבת • שימוש בגוי • מחוץ לבית ולעיר

## שער ד - הלכות חגים ומועדים

155	פרק יח	ראש חודש
159	פרק יט	הלכות חגים
167	פרק כ	המלאכות האסורות בחגים
173	פרק כא	הלכות חול המועד
177	פרק כב	ימים נוראים חודש אלול • ראש השנה • עשרת ימי תשובה • יום כיפור
187	פרק כג	סוכות ושמחת תורה הסוכה • ארבעת המינים • דינים נוספים בסוכות
193	פרק כד	חנוכה
197	פרק כה	פורים חודש אדר • קריאת המגילה • שאר מצוות הפורים
203	פרק כו	פסח סילוק החמץ • ערב פסח • ערב פסח שחל בשבת • הכשרת כלים לפסח • מאכלי החג • ליל הסדר • תפילות הפסח • ביעור מעשרות
217	פרק כז	בין פסח לשבועות
221	פרק כח	תעניות וימי בין המצרים ארבע התעניות • בין המצרים • ערב תשעה באב • תשעה באב

שער  
א

# הלכות שבכל יום

מוֹדָה  
אֲנִי לְפָנֶיךָ  
מֶלֶךְ  
הַיְיָ וְקַיִם.  
שְׂתַחֲוֶה לְפָנֶיךָ  
בְּיָמֵי  
נִשְׁמֹתַי  
בְּחַמְלָה  
רַבָּה  
אֲמוֹנָתֶךָ:



## הלכות השכמת הבוקר

### בוקר טוב!

- א. את מתעוררת לבוקר חדש. הנה השמש כבר זורחת, יום חדש נולד. את קמה עם כוחות חדשים ורעננים, אחרי שנת לילה ארוכה, ומרגישה כאילו נולדת מחדש. מיד כשאת פוקחת את העיניים את רוצה להודות לקב"ה שברא אותך כאילו מחדש, ונתן לך נשמה טהורה ורעננה. את אומרת "מוֹדָה אני לפניך, מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך".
- ב. דבר ראשון שאת עושה אחרי שקמת הוא נטילת ידיים, כדי לטהר את הידיים לקראת היום החדש.
- ג. לפני שנטלת את הידיים אסור לגעת בפה, באף, בעיניים או באזניים, בגלל רוח הטומאה שנמצאת עליהם. גם במאכלים אסור לגעת לפני הנטילה, ואם בטעות נגעת בהם, צריך לשטוף אותם היטב.
- ד. צריך למהר וליטול ידיים מיד עם הקימה בבוקר. לכן הדרך הטובה ביותר היא להכין נטלה עם מים בתוך קערה ליד המיטה, כדי שלא תצטרכי לקום מהמיטה וללכת לכיור. אם אי אפשר להכין נטלה ליד המיטה, צריך למהר וללכת לכיור כדי ליטול ידיים שם.
- ה. אפשר ליטול את הידיים בחדר האמבטיה, אבל לא בחדר השירותים.
- ו. איך נוטלים את הידיים? קחי את הנטלה ביד ימין, העבירי אותה ליד שמאל. עכשיו שפכי מהנטלה על יד ימין. הקפידי שהמים יגיעו לכל כף היד. העבירי את הנטלה ליד ימין ושפכי ממנה על יד שמאל. כך יש לעשות שלוש פעמים.

- יד. בחדר השירותים ובחדר המקלחת אסור להזכיר שום דבר של קדושה. אפילו להגיד "שלום" למישהי אסור לך, כי "שלום" הוא כינוי לה'.
- טו. אסור לך לברך או להתפלל כשאת אינך לבושה או כשלידך נמצאת אישה אחרת שאינה לבושה.
- טז. כל פעם שאת מברכת, עליך לדעת מראש מהי הברכה שאת עומדת להגיד. בשעת הברכה אסור לך להתעסק עם שום דבר אחר, ועליך לומר את הברכה לאט ובכוונה. כדאי גם לברך בקול רם, כי כך קל יותר לכוון בברכה.
- יז. אסור לברך סתם, כלומר: לומר ברכה ("ברוך אתה ה'...") בלי שצריך. אם התחלת לברך, ונזכרת שאינך צריכה - למשל: חשבת שלא בירכת ברכה אחרונה על מאכל

כלשהו, והתחלת את הברכה, ובאמצע נזכרת שכן ברכת - עליך להפסיק את הברכה מיד. אם אמרת רק את המילים: "ברוך אתה ה'", את יכולה להמשיך ולומר: "למדני חוקיך" - שזהו, למעשה, פסוק שלם בתהילים. אם אמרת כבר את הברכה ונזכרת שלא היית צריכה לברך, אמרי מיד: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

**- אם אני לא יודעת אם אני צריכה לברך או לא? למשל, אינני זוכרת אם בירכתי על התפוח שאני אוכלת או לא. מה לעשות?**

כל ברכה שאינך יודעת אם את צריכה לברך אותה או לא אינך מברכת אותה.

יח. בכל פעם שאת שומעת מישהו מברך ברכה ואומר את המילים "ברוך אתה ה'", עליך לומר: "ברוך הוא וברוך שמו", כלומר: את מצטרפת למי שבירך את הברכה וגם את מברכת את ה'.

יט. כאשר המברך מסיים את הברכה (למשל: "ברוך אתה ה'... שהכל נהיה בדברו") את עונה: "אמן". בזה את מראה שאת מסכימה עם הברכה ששמעת ומאמינה בה. הקפידו לענות "אמן" מיד בסיום הברכה שאת שומעת, לא לפני שהמברך סיים ולא זמן רב אחרי שהוא סיים.

**- מה אני עושה במקרה שאין לי כיור ונטלה, למשל בטיול כשישנים בחוץ?**

במקרה שאין לך כלי לנטילה צריך ליטול ידיים אפילו מברז ולברך "על נטילת ידיים". אפשר גם לטבול ידיים בנחל או בים, ולברך "על נטילת ידיים". אם נוטלים ידיים לא לתוך כיור צריך להקפיד לשפוך את המים במקום שאנשים לא עוברים שם, כדי שלא ידרכו על המים הללו. אם אין לך מים בכלל, נקי את ידייך במגבת (בלי לברך), וכשתגיע למקום עם מים נטלי את ידייך, אך ללא ברכה.

ז. אחרי הנטילה מברכים: "על נטילת ידיים", ומנגבים את הידיים.

ח. אם מיד כשאת קמה את מרגישה שאת צריכה להתפנות, אסור לך לברך במצב כזה. לכן נטלי ידיים ללא ברכה, לכי לשירותים, ואחר כך נטלי ידיים פעם נוספת וברכי "על נטילת ידיים".

ט. נטילת ידיים איננה רק בבוקר. גם במשך היום, בכל שינה שנמשכת כחצי שעה, למשל: שינה בצהריים, צריך ליטול ידיים, אבל ללא ברכה.

י. בכל פעם שאת הולכת לשירותים את צריכה לשטוף את הידיים (כאן לא חייבים כלי) ולברך אחר כך ברכת "אשר יצר".

**- ואם הלכתי לשירותים ושכחתי לברך מיד אחר כך?**

אם לא עברה חצי שעה, את יכולה לברך.

**- ואם אני כבר צריכה להתפנות פעם נוספת, ועדיין לא בירכתי על הפעם הקודמת?**

במקרה כזה כבר אי אפשר לברך על הפעם הקודמת, ותברכי פעם אחת אחרי שתתפני בפעם השניה.

יא. חדר השירותים אינו נקי, ולכן בכל פעם שאת נכנסת לשם, גם אם לא התפנית, את צריכה לשטוף את הידיים. אסור גם להכניס לשם דברי מאכל או ספרי קודש, אלא אם כן את שמה אותם בתוך הכיס.

יב. גם אחרי גזיזת ציפורניים ואחרי תספורת צריך לשטוף את הידיים.

יג. אסור לברך או להתפלל במקומות שיש בהם לכלוך או ריח רע (למשל: ליד פח זבל או טיטול מלוכלך). לכן כשאת רוצה לברך הסתכלי סביבך שאין שם משהו מלוכלך. אם את נמצאת ליד דבר שמפיץ ריח רע עליך להתרחק ממנו עד שלא תריחי יותר את הריח, ולהמשיך להתרחק עוד ארבעה צעדים. את צריכה גם להסתובב, כך שהדבר המלוכלך לא יהיה מלפניך.



ברוך אתה ה'  
אלהינו מלך העולם  
אשר קדשנו  
במצוותיו  
וצונו על נטילת ידיים:



## הלכות תפילה

- א. כל בוקר, אחרי שאת קמה, את רוצה להודות לה' ולשבח אותו בתפילה. התפילה צריכה להיות הדבר הראשון שאנו עושים ביום, לפני שאנחנו מתעסקים בעניינים שלנו. לכן אסור להתחיל במלאכה או בעבודות שדורשות זמן לפני התפילה.
- ב. גם לאכול ולשתות לפני התפילה אסור, אבל אם את מרגישה צורך לשתות קצת כדי שתוכלי לכוון יותר טוב בתפילה - אפשר. אם את רעבה, והרעב מציק לך - אפשר גם לטעום קצת.
- ג. החלק הראשון של התפילה - ברכות השחר. בברכות אלו את מודה לה' על כל הכוחות שהוא נתן לך: על העיניים הרואות, הרגליים ההולכות, אפילו על הבגדים שאת לובשת.
- ד. את ברכת "אלוהי, נשמה שנתת בי", שבה את מודה לה' על שהחזיר לך את הנשמה, כדאי להצמיד לברכת "אשר יצר" שאת מברכת בבוקר.
- ה. את גם מודה לה' "שלא עשני גויה" ו"שלא עשני שפחה". יש עוד ברכה: "שעשני כרצונו", בה את מודה לה' שעשה אותך בת ולא בן.
- ו. בנוסף לברכות השחר את מברכת את ברכות התורה, כהודאה לה' על התורה שנתן לנו, וממנה אנו למדים כיצד לקיים את המצוות.
- ז. אחרי ברכות השחר וברכות התורה את מתפללת תפילת עמידה, היא תפילת שמונה עשרה. את לא חייבת לעשות זאת מיד בבוקר; תוכלי להקדיש לכך זמן גם בהמשך היום. בלוחות השנה מופיע הזמן המאוחר ביותר שאפשר להתפלל בו (עד שעה 10:00 בבוקר

## מקורות והערות

- א א, א-ב.  
 ב ב, א.  
 ג ה. משנ"ב ד, יד. יש אומרים שפרי עם קליפה אפשר לקלף - "ספר הלכה", הר"מ אליהו, עמ' 31.  
 ד מ"ב א, ב. מקור חיים ג, ג. יש אומרים שאם מי הנטילה אינם קרובים למיטה יש ללכת פחות מארבעה צעדים ולעצור, ושוב פחות מארבעה צעדים עד לכיור - בא"ח תולדות, ז. כה"ח א, ב. דרכי הלכה, עמ' 24. ילקוט שמ"ש, א.  
 ה יב"א ג, א. מקור חיים ב, יא.  
 ו ב, ג. ללא כלי: משנ"ב ד, יז. אור לציון א, ה. יש אומרים שלא לברך על נטילת ידיים ללא כלי - כה"ח ד, כז. דרכי הלכה, עמ' 24. טבילה בים: משנ"ב ד, כה. שפיכת המים: ב, ד. אין מים: ב, ו; ואין לברך על ניקוי זה: כה"ח ד, קה. יש אומרים שצריך לברך "על נקיות ידיים" - שו"ע ד, כב. משנ"ב ד, נח. מקור חיים ב, כג.  
 ז ילקו"ו א, עמ' יד. יש אומרים שעל הנטילה בבוקר אין לברך, ולפני התפילה יש ליטול ידיים פעם נוספת ולברך על נטילה זו - משנ"ב ד, ד.  
 ח ב, ז.  
 ט ב, ח.  
 י ד, ו. שטיפת ידיים: משנ"ב ד, לט. ילקוט שמ"ש, ד.
- יש אומרים שצריך לשטוף ידיים שלוש פעמים - אור לציון א, טו. דרכי הלכה, עמ' 25. נזכרה שלא ברכה: משנ"ב ז, א. חצי שעה: כה"ח ז, ח. אור לציון א, יט. מקור חיים יב, ו. דרכי הלכה, עמ' 28. יש אומרים שאפשר לברך עד 72 דקות - יחו"ד ד, ה. ויש אומרים שיכולה לברך גם אם עבר זמן רב - משנ"ב ז, א. צריכה להתפנות: ד, ו.  
 יא שטיפת ידיים: ר' באות הקודמת. דברי מאכל - יחו"ד ד, ה. ספרי קודש: שו"ע יו"ד רפב, ד. בתוך הכיס: ציץ אליעזר יא, ה. יש אומרים שכתבי קודש צריכים להיות עטופים בשני כיסויים - ר' משנ"ב מג, כה.  
 יב ב, ט.  
 יג ה, א, ה, ח.  
 יד ה, יד.  
 טו ה, טו.  
 טז ו, א.  
 יז ו, ד. לא יודעת אם צריכה לברך: ו, ו. יש אומרים שאם אינה זוכרת אם בירכה ברכת המזון יכולה לחזור ולברך - משנ"ב בביה"ל קפו, "אלא". ויש אומרים שאינה מברכת - מד, יא. בא"ח חקת, ט. יחו"ד ו, י. דרכי הלכה, עמ' 159.  
 יח ו, ח.  
 יט ו, ח, ו, י.



בערך). אם לא הספקת להתפלל עד אז, אפשר להתפלל עד אמצע היום (בסביבות השעה 12:00 בערך).

**- ואם אני ממש לחוצה בבוקר, ואין לי זמן לומר את תפילת העמידה?**

במקרה כזה אפשר להסתפק בברכות השחר ובברכות התורה. את תפילת העמידה תשלמי - אם תוכלי - בתפילת מנחה.

ח. אם יש לך יותר זמן ואת יכולה להוסיף ולהתפלל, כדאי לומר לפני תפילת העמידה את "פסוקי דזמרה" - הם המזמורים המתחילים ב"הודו" ומסתיימים בברכת "ישתבח" - ואת קריאת שמע וברכותיה, כלומר: ברכת "יוצר אור", ברכת "אהבת עולם", קריאת שמע וברכת "אמת ויציב" שאחריה.

ט. מהרגע שהתחלת את ברכת "ברוך שאמר" שבתחילת "פסוקי דזמרה", אסור לדבר כלל עד סוף תפילת העמידה.

י. את ברכת "ברוך שאמר" צריך לומר בעמידה, אך באמירת המזמורים שאחריה אפשר לשבת. באמירת "ויברך דוד", שאומרים לקראת סוף "פסוקי דזמרה" צריך לעמוד, עד אחרי המילים: "אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברם". ובכלל, את המזמורים של "פסוקי דזמרה" צריך לומר לאט ובנחת, שהרי את עכשיו משבחת את ה'!

יא. את הפסוק "פותח את ידך" שבמזמור "אשרי יושבי ביתך" צריך לומר בכוונה גדולה. אם לא כיוונת עליך לחזור ולומר אותו שנית.

יב. אם אין לך מספיק זמן לומר את כל "פסוקי דזמרה", את יכולה לומר רק את הקטעים העיקריים, והם: ברכת "ברוך שאמר", "אשרי יושבי ביתך" וברכת "ישתבח". אם יש לך עוד זמן, הוסיפי גם את המזמורים: "הללויה, הללו את ה' מן השמים" ו-"הללויה, הללו אל בקדשו".

יג. אחרי "פסוקי דזמרה" אומרים את קריאת שמע וברכותיה. בברכות שלפני קריאת שמע את מודה לה' ומשבחת אותו על היום החדש שהתחיל (בברכת "יוצר אור") ועל שה' אוהב את ישראל ונותן לנו את התורה (בברכת "אהבת עולם"). את ברכת "יוצר אור" עדיף לומר בישיבה, וכך גם את קריאת שמע.

יד. בקריאת שמע את מקבלת על עצמך עול מלכות שמים, ולכן צריך לומר אותה בדקדוק גדול, ועדיף לקרוא אותה מתוך סידור. צריך לומר את קריאת שמע בקול, כך שתשמעי את המילים שאת אומרת, וכן צריך להקפיד על ההיגוי הנכון של המילים.

טו. בברכה שאחרי קריאת שמע - "אמת ויציב" - את מודה לה' על שהוציא אותנו ממצרים.

את הברכה הזאת צריך להצמיד לתפילת העמידה, ועדיף שלא להמתין כלל בין סוף ברכת "אמת ויציב" (המילים: "ברוך אתה ה' גאל ישראל") לתחילת תפילת העמידה (המילים "ה' שפתי תפתח").

טז. לקראת סוף ברכת "אמת ויציב", במילים "תהילות לאל עליון", עמדי ממקומך והתכווני לתפילת שמונה עשרה, היא תפילת העמידה. צעדי שלוש פסיעות לאחוריך, והמשיכי באמירת הברכה עד סופה. מיד בסוף הברכה צעדי שלוש פסיעות לפניך, כמו שאת מתקרבת לעמוד לפני מלך חשוב.

יז. תפילת העמידה היא הלב של התפילה. עכשיו את עומדת מול ה' והשכינה כנגדך. לכן את צריכה לסלק את כל המחשבות המטרידות, ולהתרכז אך ורק בתפילה, כמו שהיית מתרכזת בדיבורך לפני מלך גדול וחשוב. את צריכה להבין את ברכות התפילה ולכוון בהן היטב. אם קשה לך לכוון בכל תפילת העמידה, לפחות השתדלי לכוון בברכה הראשונה (ברכת "אבות") ובברכת "מודים אנחנו לך".

יח. במהלך תפילת העמידה צריך להצמיד את שתי הרגליים זו לזו, כמו המלאכים. צריך לעצום את העיניים או להסתכל רק בתוך הסידור, בשביל שלא לאבד את הכוונה. את המילים את צריכה ללחוש בשקט. אסור להישען על שום דבר או להחזיק ביד שום דבר (חוץ מהסידור, כמובן).



צריכה לחזור לתחילת הברכה: "אתה חונן לאדם דעת". שלוש הברכות הראשונות נחשבות ברכה אחת, ולכן אם דיברת באמצע שלוש הברכות הראשונות (המסתיימות ב"ברוך אתה ה', האל הקדוש"), את צריכה לחזור לתחילת הברכה הראשונה (ברכת "אבות"). כך גם שלוש הברכות האחרונות (מ-"רצה ה' אלקינו" ועד "המברך את עמו ישראל בשלום"): אם דיברת באמצען את צריכה לחזור לתחילת ברכת "רצה".

ג. ארבע פעמים בתפילת העמידה את כורעת ומשתחוה: בתחילת הברכה הראשונה (ברכת "אבות") ובסופה, במילים "ברוך אתה ה'"; בתחילת ברכת "מודים", במילים "מודים אנחנו לך"; ובסוף אותה ברכה (שמסתיימת במילים "הטוב שמך ולך נאה להודות"), במילים "ברוך אתה ה'". אל תכרעי יותר מדי. אל תכפפי את ראשך יותר מגובה המותניים.

ד. בברכה השניה של תפילת העמידה ("מחיה המתים") אנו מזכירים את הגשם בחורף ואת הטל בקיץ. אם בטעות אמרת בחורף "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח ומוריד הגשם" ונזכרת לפני שסיימת את הברכה, אמרי "משיב הרוח ומוריד הגשם" במקום שבו את נמצאת. אבל אם כבר סיימת את הברכה, אינך צריכה לחזור, ואת יכולה להמשיך את התפילה כסדרה.

ה. בקיץ, אם אמרת בטעות "משיב הרוח ומוריד הגשם" במקום "מוריד הטל", חזרי לתחילת הברכה ("אתה גיבור"). אם לא שמת לב והמשכת כבר לברכה הבאה ("אתה קדוש"), עליך לחזור לתחילת התפילה (ברכת "אבות").

**- קורה שאני ממשיכה בתפילה, ופתאום אני חושבת על כך, ואינני בטוחה שאמרת נכון "משיב הרוח" או "מוריד הטל". אולי התבלבלתי?**

בחורף אינך צריכה לחזור, שהרי גם אם אמרת "מוריד הטל" אינך צריכה לחזור. בקיץ את צריכה לחזור לתחילת התפילה אם אינך בטוחה שאמרת "מוריד הטל", ואולי אמרת בטעות "משיב הרוח ומוריד הגשם". אבל אם כבר התפללת הרבה תפילות מאז חג הפסח (כעבור חודש בערך), שבו מתחילים לומר "מוריד הטל", מן הסתם כבר התרגלת לומר כך, ואינך צריכה לחזור.

ו. בברכת "ברך עלינו" (נקראת ברכת "השנים") אנו מבקשים בימי החורף טל ומטר לברכה (האשכנזים מוסיפים את המשפט "ותן טל ומטר לברכה", ולספרדים יש נוסח שונה של כל הברכה לימי החורף). אם טעית ולא אמרת את הנוסח הנכון בחורף, חזרי למילים "ותן טל ומטר לברכה", והמשיכי משם את הברכה. אבל אם כבר התחלת את הברכה הבאה ("תקע בשופר גדול"), המשיכי את התפילה עד ברכת "שמע קולנו", ושם

**- ואם אני לא מרגישה כל כך טוב, וקשה לי לעמוד?**

במקרה כזה מותר לך להישען על משהו, או לשבת, ואפילו לשכב - העיקר שתוכלי לכוון בתפילה.

יט. עדיף להתפלל מול הקיר, כך שלא יהיה שום דבר שיפריד בינך לבין הקיר.

כ. אסור להתפלל מול ציור או תמונה, ואם אין מקום אחר - עצמי את עינייך. מול מראָה אסור להתפלל אפילו בעצימת עיניים.

כא. כיוון התפילה צריך להיות לעבר ירושלים (כלומר: אם את נמצאת בצפון הארץ צריך להתפלל לכיוון דרום, ולהפך). בתוך העיר ירושלים הכיוון הוא לעבר הר הבית ובית המקדש.

**- ואם אני לא יודעת בדיוק מהו הכיוון הנכון?**

התפללי לכל כיוון שהוא, וכווני את ליבך לה'.

כב. באמצע התפילה אסור לזוז בכלל, כדי שתוכלי לכוון בתפילתך.

**- אבל אם פתאום קורה משהו באמצע התפילה שמסיח את דעתי ומבלבל אותי, למשל: משהו עומד ליפול מהשולחן או ילד קטן שמסתובב לידי ומפריע לי, האם מותר לי להפסיק באמצע התפילה?**

אם אינך יכולה להמשיך את התפילה בכוונה בלי לטפל בבעיה, את יכולה לסיים את הברכה שהתחלת, ולגשת ולפתור את הבעיה, ללא דיבורים. לילד הקטן אפשר לרמוז, בלי לדבר, שיפסיק להפריע. אם התבלבלת בתפילה, את יכולה גם ללכת ולקחת את סידור כדי להמשיך את התפילה בכוונה.

**- ואם בטעות דיברתי במהלך התפילה?**

את צריכה לחזור לתחילת הברכה שדיברת בה, למשל: אם דיברת אחרי המילים: "ומלמד לאנוש בינה" שבברכת "חונן הדעת", את



לקראת סוף הברכה אמרי: "ותן טל ומטר לברכה, כי אתה שומע תפילת כל פה". אם כבר סיימת את ברכת "שמע קולנו", ולא נזכרת בטעות עד אחרי שהתחלת את הברכה הבאה (ברכת "רצה"), חזרי לברכת "השנים". אם כבר סיימת את כל התפילה, עליך להתפלל מחדש.

כז. אם בטעות אמרת בקיץ את נוסח בקשת הגשמים של החורף, עליך לחזור לתחילת ברכת "השנים" ולתקן את הטעות. אם כבר סיימת את התפילה, עליך להתפלל שנית.

**- וגם כאן, אם אני לא זוכרת מה אמרתי, וחוששת שהתבלבלתי?**

בחורף את יכולה להוסיף "ותן טל ומטר" בברכת "שמע קולנו". אם לא זכרת להוסיף, או בקיץ, אם את חוששת שאמרת בטעות את נוסח החורף, עליך לחזור ולהתפלל. גם כאן, אם אמרת כבר מספיק תפילות עד שהתרגלת לנוסח הנכון, אינך צריכה לחזור.

כח. בסוף תפילת העמידה את נפרדת מהמלך. לכן אחרי אמירת "יהיו לרצון אמרי פי" את פוסעת לאחור שלוש פסיעות. התחילי לפסוע ברגל שמאל. בסיום הפסיעות יש לכרוע מעט לצד שמאל ולומר: "עושה שלום במרומיו"; אחר כך לכרוע מעט לצד ימין ולומר "הוא יעשה שלום עלינו"; ולבסוף לכרוע לפנים ולומר: "ועל כל ישראל ואמרו אמן".

כט. כאן מסתיים החלק העיקרי של תפילת שחרית. אם את רוצה, אפשר להוסיף "אשרי יושבי ביתך" ופסוקי "ובא לציון גואל" המופיעים בסידור. גם כדאי לומר "עלינו לשבח" בסוף התפילה.

ל. צריך להקפיד שלא לגעת במהלך התפילה בחלקי הגוף המכוסים מתחת לבגדים (למשל: רגליים, כתפיים). אם נגעת, גשי לשטוף את ידייך. אם אינך יכולה, או שאין לך כרגע מים, מספיק שתנקי את ידייך בבגד.

לא. אם מישהו עומד בתפילת עמידה, אסור לך לשבת סמוך אליו בצידו או מאחוריו, אלא אם כן גם את עוסקת עכשיו בתפילה. לשבת לפניו אסור אפילו במרחק רב.

**- ואם אני יושבת, והוא בא ומתחיל להתפלל לידי?**

אם את ישבת לפני שהוא התחיל להתפלל אינך חייבת לקום. אבל בבית כנסת, שהוא מקום קבוע לתפילה, אפילו אם הוא בא אחרייך את צריכה לקום.

לב. אסור לך גם לעבור סמוך למי שמתפלל מלפניו. אם את צריכה לעבור לפניו, התרחקי ממנו, ואז תוכלי לעבור.

**מקורות והערות**

- א. ח. א.
- ב. ח. ב. שתייה קלה: ח. ד. טעימה: שו"ע פט, ד.
- ד. משנ"ב ו, יב.
- ה. גויה, שפחה: כך הנוסח המקובל. "שעשני כרצונו": **יש אומרים לברך בשם ובמלכות** - משנ"ב ע, א.
- ו. ש. א. **יש אומרים ללא שם ומלכות** - כה"ח מו, מא.
- ז. ילקו"י א, עמ' נב. מקור חיים יג, טו. דרכי הלכה, עמ' 37.
- ח. שו"ע מז, יד.
- ט. זמני התפילה: יח, א. ברכות השחר והתורה: אור לציון ז, כד. ר' "הליכות בת ישראל", הר"י פוקס, עמ' לג. ילקוט שמ"ש, לה.
- י. ברכות "ברוך שאמר" ו"ישתבח": אור לציון ה, ג. **יש אומרים שאין לברך את ברכות "ברוך שאמר" ו"ישתבח" בשם ובמלכות** - יב"א ב, ו.
- יא. יד, א.
- יב. עמידה ב"ברוך שאמר": יד, ב. עמידה ב"ויברך דוד": יד, ד. **יש אומרים שצריך לעמוד גם ב"מזמור לתודה"** - יד, ד. מקור חיים מו, ז. **יש אומרים שצריך לשבת** - כה"ח נא, מח. **יש אומרים שצריך לעמוד בברכת "ישתבח"** - יד, ד.
- יג. **יש אומרים שאפשר לשבת** - כה"ח נא, מב. ר' מקור חיים מו, כז. **יש אומרים שצריך לעמוד גם בשירת הים** - יד, ד.
- יד. יד, ב. אם לא כיוונה: ציץ אליעזר יב, ח. **יש אומרים שצריכה לומר שוב מהפסוק "פותח את ידך" ועד סוף המזמור** - משנ"ב נא, טז.
- יז. יד, ז.
- יח. ברכות קריאת שמע: אור לציון ו, י. ילקוט שמ"ש,
- יט. יח, ה.
- כ. יח, ב. לא להמתין: משנ"ב קיא, ב.
- כא. יח, ב.
- כב. יח, ג-ד. ברכת "אבות": שו"ע קא, א. ברכת "מודים": משנ"ב קא, ג.
- כג. יח, ה-ח.
- כד. יח, ח.
- כה. יח, ח.
- כז. יח, י.
- כח. משנ"ב קד, א. לקחת סידור: חיי אדם כה, ט. אור לציון מה, לב. דיברה בתפילה: שו"ע קד, ה-ו.
- כט. יח, יא.
- ל. יח, ג.
- לא. יח, ד. בספק: יט, ח. לגבי חישוב מספר התפילות שצריך להתפלל כדי להתרגל: ר' משנ"ב קיד, לז.
- לב. יט, ו.
- לד. יט, ז. לא זוכרת: יט, ח. הוספה ב"שמע קולנו": ילקו"י א, עמ' רנז.
- לז. יח, יב.
- לח. כה"ח ע, א.
- לט. יד, ג.
- לא. יח, יח. המתפלל בא אחר כך: יח, כ. **יש אומרים שאם המתפלל נעמד מאחורי היושבת היא צריכה לקום** - יח, כ. כה"ח קב, יח.
- לב. יח, כא. **יש אומרים שאסור לעבור גם בצידו** - משנ"ב קב, יז. אור לציון מה, ל. ר' מקור חיים נט, ג.



## הלכות סעודה (עם לחם)

א. אחרי התפילה, מגיע זמנה של ארוחת הבוקר. את נוטלת ידיים ומתיישבת ליד השולחן.

**- רגע! לפני ארוחת הבוקר אני רוצה לשתות כוס קפה או שוקו, לאכול פרוסת עוגה קטנה...**

מומלץ שלא לעשות זאת, כדי לא להוסיף ברכות מיותרות לפני ארוחת הבוקר. אבל אם כך יותר נוח לך לפתוח את ארוחת הבוקר - זה בסדר. רק הקפיד לברך ברכה אחרונה על מה שתאכלי ותשתי לפני שתיגשי לארוחה.

ב. עכשיו את נוטלת את ידיך לאכילת לחם.

**- על כל אכילה של לחם צריך ליטול ידיים?**

כן, אפילו על חתיכה קטנה צריך ליטול ידיים. אבל ברכת "על נטילת ידיים" את מברכת רק אם תאכלי לחם בכמות של לפחות 50 סמ"ק - זאת אומרת: בערך פרוסת לחם.

ג. לא רק על אכילת לחם צריך ליטול ידיים, אלא גם על כל מאכל רטוב ממים או חלב, למשל: אם שטפת פרי ולא ניגבת אותו או אם טבלת בייסקוויט בתוך כוס תה. על נטילה זו אין מברכים. על מאכלים רטובים שלא רגילים לאכול אותם בידיים ממש, למשל: סלט ירקות, אין צורך ליטול ידיים.

ד. אפשר ליטול ידיים מכל כלי שהוא, אם נכנסים בו מים בשיעור של 86 סמ"ק (בערך חצי כוס חד-פעמית רגילה). הכלי שממנו את נוטלת את הידיים צריך להיות שלם, ללא

להמשיך לאכול עד שתיטלי ידיים פעם נוספת, אבל בלי ברכה. אם הלכת לשירותים באמצע הארוחה, את צריכה ליטול ידיים שוב, בלי ברכה.

י. אחרי נטילת הידיים צריך להזדרז ולברך על הלחם: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ". אל תדברי בין נטילת הידיים לברכה על הלחם.

יא. במהלך הארוחה אל תצאי מהחדר שבו את אוכלת עד ברכת המזון (אלא רק לצורך הסעודה, כמו ללכת למטבח כדי להביא מזון נוסף). אם את מוכרחה לצאת מסיבה כלשהי, השתדלי לסיים קודם את הארוחה ולברך ברכת המזון.



יב. אם בטעות לא ברכת ברכת המזון במקום שבו אכלת וכבר הלכת למקום אחר, תוכלי לאכול קצת לחם במקום החדש ולברך שם ברכת המזון. אם אין לך לחם עליך לחזור למקום שבו אכלת ולברך שם את ברכת המזון.

**- לפעמים אני לא מספיקה לסיים את הארוחה בבית. אני מתחילה לאכול בבית, וחייבת לצאת. את הכריך אני מסיימת תוך כדי נסיעה.**

אם תכננת מראש להתחיל בבית ולהמשיך במקום אחר - זה בסדר. את יכולה לברך ברכת המזון במקום שבו תסיימי את הארוחה.

יג. על מאכלים שאת אוכלת תוך כדי סעודה - למשל: ירקות, גבינה, אורז, תפוחי אדמה - אין צורך לברך, כי ברכת "המוציא" על הלחם כוללת את כל המאכלים שבסעודה. אבל מאכלים שאינם חלק מהמנות העיקריות של הסעודה, אלא אוכלים אותם כקינוח - למשל: פירות שאוכלים בסוף הארוחה או גלידה - צריך לברך.

**- מה לגבי עוגה כמנה אחרונה?**  
אין מברכים עליה.

סדקים או חורים.

ה. לפני הנטילה צריך לוודא שהידיים נקיות לחלוטין ואין עליהם לכלוכים (הכוונה לכלוכים ממש. קשקשים של עט לא נחשבים לכלוך). אם יש לך טבעת, ואת רגילה להוריד אותה מדי פעם, את צריכה להוריד אותה לפני הנטילה.

**- ואם שכחתי להוריד את הטבעת וכבר נטלתי ידיים?**

הנטילה מועילה. טבעת שאינך מורידה אף פעם, אפילו לא כשאת מבשלת או מתעסקת בדברים מלכלכים, אינך צריכה להוריד בשעת הנטילה.

**- יש לי פלסטר על היד, צריך להוריד אותו לפני הנטילה?**

לא, אפשר ליטול עליו. אם יש לך תחבושת או גבס על היד אינך צריכה ליטול אותה, אלא אפשר לשים עליה שקית וליטול רק את היד השניה.

ו. המים צריכים להגיע אל כל כף היד, מלפנים ומאחור, ולכן את צריכה להפריד מעט את האצבעות זו מזו, כדי שהמים יחדרו לכל מקום.

ז. אם אין לך הרבה מים, מספיק ליטול כל יד פעם אחת, העיקר שהמים יגיעו לכל מקום בידיים. אבל אם יש לך מספיק מים, כדאי ליטול כל יד פעמיים או שלוש פעמים, באופן הבא: קחי את הנטלה ביד ימין, העבירי אותה ליד שמאל, ומיד שמאל תשפכי מים על יד ימין פעמיים או שלוש. אחר כך העבירי את הנטלה ליד שמאל ושפכי מים על יד ימין פעמיים או שלוש.

**- ואם אין לי מים בכלל, למשל בטיול, אפשר לאכול בלי ליטול ידיים?**

את חייבת לחפש מסביב ולהשיג מים לנטילה. אבל אם את יודעת שייקח לך יותר מרבע שעה להסתובב כדי להשיג מים, אינך חייבת לטרוח. במקרה כזה אפשר לכסות את הידיים בשקית ולאכול בלי נטילה. אם את בכל מקרה הולכת למקום מסוים, ואת יודעת שיהיו בו מים (למשל: אם את נוסעת למקום מסוים או שהטיול שלך מגיע למקום שיש בו מים), אסור לך לאכול בלא נטילה עד שתגיעי לשם. רק אם ייקח לך יותר משעה עד שתגיעי לאותו המקום מותר לך לאכול בלא נטילה.

ח. אחרי הנטילה, הגביהי את הידיים וברכי: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידיים" לפני הניגוב. הקפידו לנגב היטב את הידיים, כיון שאין לאכול לחם בידיים רטובות. אם אין לך מגבת, אפשר להשתמש במכשיר לייבוש ידיים או לתת לידיים להתייבש מעצמן, אבל אין לנגב את הידיים בבגדים.

ט. במהלך הארוחה אסור לגעת בחלקי הגוף המכוסים בבגדים. אם נגעת, אסור לך

יד. זהו, סיימת לאכול, ועליך לברך ברכת המזון.

**- לפעמים קורה שאחרי שסיימתי לאכול ותכננתי כבר לברך, פתאום מתחשק לי לאכול עוד משהו.**

לא כדאי לאכול עכשיו. עדיף שתחכי עד אחרי ברכת המזון, ואחריה תברכי מחדש ותאכלי את מה שרצית.

טו. לפני ברכת המזון נקי את הידיים במעט מים. גם אם הידיים אינן מלוכלכות יש לשטוף לפחות את האצבעות במים.

טז. ברכת המזון צריכה להיות מיד אחרי שטיפת הידיים, ולכן אסור לעשות כלום, ואפילו אסור לדבר בין השטיפה לברכת המזון.

יז. לפני ברכת המזון נוהגים לכסות את הסכינים שעל השולחן או להורידם מהשולחן.

יח. ברכת המזון היא ברכה חשובה, ולכן צריך לומר אותה בנחת, בישיבה ולא בעמידה. כדאי מאוד לומר אותה מתוך ברכון או סידור. אסור להתעסק בשום דבר תוך כדי הברכה.

יט. אם שכחת לברך ברכת המזון, ונזכרת רק אחרי זמן רב, את יכולה לברך ברכת המזון בתנאי שאת עדיין שְׁבֵעָה מהארוחה שאכלת.

**- ואם אני לא בטוחה שאני שבעה?...**

אם לא עברו 72 דקות (כלומר: שעה ורבע בערך) את יכולה לברך.

כ. אם אינך זוכרת אם ברכת ברכת המזון או לא, אינך צריכה לברך.



**מקורות והערות**

- א לט, א. בא"ח נשא, ד. נוח יותר: משנ"ב קעו, ב. יש אומרים שאין לברך ברכה אחרונה על מה שאוכלים לפני הסעודה - ילקו"י ג, עמ' ר. ילקוט שמ"ש, עד.
- ב חתיכה קטנה: מ, א. ילקו"י ג, עמ' יד. מקור חיים סט, ד. יש אומרים שעל פחות מכזית (כחצי פרוסה) אין צורך בנטילה כלל - שו"ע קנח, ג.
- ג יז. ביסקוויט בתה: מקור חיים סט, ב. אכילה לא בידיים: מ, כ. יש אומרים שעל פחות מכזית אין צורך ליטול ידיים - חיד"א בברכי יוסף קנח, ז. יש אומרים שאין צורך ליטול ידיים על מאכלים רטובים - ילקוט שמ"ש, נז.
- ד 86 סמ"ק: שו"ע קנט, א. כלי שלם: מ, ב.
- ה מ, יב. טבעת: שו"ע קסא, ג. אור לציון יא, י. שכחה: משנ"ב קסא, יח. פלסטר: שו"ע קסב, י. תחבושת: משנ"ב קסב, סט.
- ו מ, ד.
- ז פעם אחת: מ, ד. פעמיים או שלוש: מ, ד. בא"ח שמני, ד. סדר הנטילה: מ, ד. ר' ילקוט שמ"ש, נח. אין מים: מ, יד.
- ח מ, ה. מכשיר ייבוש וייבוש מעצמן: ילקו"י ג, עמ' כה.
- ט מ, טז. כה"ח קסד, יז. יש אומרים שעל נטילה אחרי עשיית צרכים צריך לברך - משנ"ב קסד, יג.
- י מא, יב.
- יא מב, יט. הליכה למטבח: שבט הלוי ח"א, קעח. חייבת לצאת: רמ"א קעח, ב. בא"ח בהעלותך, ב. יש אומרים שהוצאת באמצע הארוחה צריכה

- לברך ברכת המזון לפני יציאתה ולברך מחדש כשחוזרת - אור לציון יב, יד. ויש אומרים שאינה מברכת - רמ"א קעח, ב. בא"ח בהעלותך, ב. יש אומרים שמותר לעבור למקום אחר כדי להמשיך שם את הארוחה - ילקוט שמ"ש, עה. תכנה מראש: מב, כא. יש אומרים שעדיף שתברך ברכת המזון לפני שתצא, ובמקום החדש תיטול ידיים ותברך "המוציא" שוב - דרכי הלכה, עמ' 153.
- יב קצת לחם: משנ"ב קפד, ט. לחזור למקום: שו"ע קפד, א.
- יג מג, א-ו. עוגה: ילקו"י ג, עמ' קפז. "וזאת הברכה", הרא"א מגדלבוים, עמ' 75. יש אומרים שעל עוגה שאוכל כקינח יש לברך - הגר"מ אליהו ב"זאאת הברכה", הרא"א מגדלבוים, עמ' 359.
- יד מב, כג.
- טו מד, א. יש אומרים שאין חובה לשטוף את הידיים בסוף הארוחה - שו"ע קפב, י. שבט הלוי ד, או"ח כג.
- טז מד, ב. דיבור: משנ"ב קעט, א. יש אומרים שדיבור לא נחשב הפסק - ערוה"ש קפא, א.
- יז מד, ד. יש אומרים שבשבת אין צורך לכסות או להוריד את הסכינים - ילקו"י ב, עמ' רמ. ויש אומרים שגם בשבת צריך - דרכי הלכה, עמ' 157.
- יח מד, ו. ברכון: משנ"ב קפה, א. להתעסק: שו"ע קפג, יב.
- יט משנ"ב קפד, כ.
- כ מד, יא. יחוד'ו, י. מקור חיים פא, יח. יש אומרים שיכולה לברך - משנ"ב קפו, ג.

*בתאבון!*



## הלכות ברכות המאכלים

עד עכשיו דיברנו על סעודת לחם. עכשיו נלמד את ההלכות שקשורות למאכלים שאת אוכלת בלי לחם.

- א. על כל מאכל שאת אוכלת, אפילו על חתיכה קטנה, צריך לברך לפני האכילה את הברכה הראויה לו.
- ב. איך מברכים? לפני שאת מתחילה לברך, את צריכה להיות בטוחה שאת יודעת מהי הברכה הנכונה על המאכל. צריך להחזיק ביד את המאכל שאת רוצה לאכול (רצוי ביד ימין), ולברך. אסור להפסיק בין הברכה לאכילה, ולכן מיד אחרי הברכה הכניסי את המאכל לתוך הפה.
- ג. בגלל שאסור להפסיק בין הברכה לאכילה, צריך לדאוג שהמאכל יהיה מוכן לאכילה. לכן אם את הכנת לעצמך כוס תה, עליך לוודא לפני הברכה שהמשקה אינו חם מדי, כך שתוכלי לשתות אותו מיד אחרי הברכה. אם את אוכלת פרי שעלולים להיות בו תולעים (תאנים, למשל), עליך לבדוק אותו לפני הברכה, כדי שמיד אחריה תוכלי לאכול אותו בלא הפסקה.
- ד. אם שכחת וכבר התחלת לאכול בלי ברכה, הוציאי את חתיכת המזון מתוך הפה ותברכי.

**- ואם זה כבר לא כל כך אפשרי?...**

נסי לברך תוך כדי שהמאכל בפיק, לפני שאת בולעת אותו. אם גם זה לא אפשרי, עדיף

שתוציאי את המאכל ותזרקי אותו לפח. אם אין ברירה את יכולה לבלוע את המאכל בלי לברך.

ה. במקרה שהתחלת כבר לאכול, ואת לא זוכרת אם ברכת לפני כן או לא, את יכולה להמשיך לאכול בלי ברכה, אבל עדיף שתיקחי מאכל אחר שלא תכננת מראש לאכול, מאכל כזה שהברכה עליו היא אותה הברכה של המאכל שהתחלת לאכול, וכשתברכי על המאכל החדש תכווני גם על המאכל הראשון. בסעיף הבא נלמד פתרון נוסף למקרה כזה.

ו. התחלת לאכול בבית מאכלים כמו פירות, ירקות וחטיפים, ובאמצע האכילה יצאת החוצה. במצב כזה תצטרכי לברך מחדש על המאכלים הללו כשתאכלי אותם בחוץ. ההלכה הזאת נכונה דווקא למאכלים שאינם מיני מאפה שברכתם "מזונות" (כמו שנלמד בהמשך) או "המוציא". עליהם אין צורך לברך מחדש בחוץ.

אפשר להשתמש בהלכה הזאת כדי לפתור את הבעיה שבסעיף הקודם: אם אינך זוכרת אם ברכת על המאכל, את יכולה להפסיק לאכול, לצאת מהבית ולהיכנס בחזרה. עכשיו תוכלי לברך על המאכל. כל זה רק אם אין מדובר בלחם או בעוגה, שאז אין צורך לברך עליהם מחדש.

ז. ברכת "בורא מיני מזונות" מברכים על כל מאכל שעשוי מקמח (חוץ מלחם), למשל: אטריות, פתיתים, וופלים, חטיפים שונים כמו "ביסלי" ועוד.

ח. אורז הוא מאכל מיוחד: מברכים עליו ברכת "בורא מיני מזונות", למרות שהוא לא עשוי מקמח, מפני שהוא תבשיל חשוב ומזין.

ט. על פירות מברכים ברכת "בורא פרי העץ", ועל ירקות - "בורא פרי האדמה". על בננה מברכים "בורא פרי האדמה", וכן על אננס, מלון, אבטיח ופפאיה. על פרי הצבר, ה"סֶבֶרֶס", מברכים "בורא פרי העץ".

י. על שאר המאכלים, שאינם עשויים מקמח או מפירות וירקות, מברכים "שהכל נהיה בדברו", למשל: בשר, גבינה, ביצים ומים. גם על פטריות מברכים "שהכל נהיה בדברו".

יא. הנה כמה מאכלים שכדאי לזכור את הברכות שלהם: על "שלוה" מברכים "אדמה". גרנולה - "אדמה". פופקורן - "אדמה". גרעינים (שחורים או לבנים) - "אדמה". קורנפלקס - "שהכל". לפני שלועסים מסטיק צריך לברך "שהכל" על הטעם שיוצא ממנו. פריכות אורז - "אדמה".

יב. על תרופה חסרת טעם אין צורך לברך, אבל על תרופה מתוקה צריך לברך "שהכל", למרות שאת לא ממש מתכוונת לאכול אותה להנאתך.

יג. על שתיית מים את מברכת "שהכל" רק אם את נהנית מהמים, כלומר: אם את צמאה והמים מרווים אותך. אבל לפעמים שותים מים למטרות אחרות, כמו לדוגמה: כדי שיהיה יותר קל לבלוע תרופה. במקרה כזה אינך מברכת על המים (על משקים אחרים, כמו מיץ, מברכים בכל מקרה).

יד. על פירות וירקות את מברכת את הברכה שמתאימה להם גם אם הם חתוכים, כמו סלט ירקות, סלט חצילים או תפוחי אדמה מרוסקים ("פִּיֶּה"). רק אם הפירות והירקות התרסקו לגמרי משתנה הברכה שלהם, ומברכים עליהם "שהכל", כמו למשל מיץ תפוזים, רסק עגבניות או ריבה שאין בה חתיכות פרי.



טו. לפעמים במאכל אחד יש גם פירות וגם ירקות, למשל: סלט פירות שיש בו גם תפוחים וגם בננות. במאכלים כאלו הולכים לפי הרוב: אם רוב הסלט מורכב מפירות (תפוחים, אגסים) - הברכה היא "בורא פרי העץ". הדין הזה נכון במקרים שלפירות ולירקות יש אותה חשיבות, כמו בסלט פירות. אבל במאכלים שבהם

יש סוג אחד חשוב יותר וסוג שני פחות חשוב - את מברכת על המאכל את הברכה של הסוג החשוב.

### - למשל?

מְרַחֵת על ביסקוויט גבינה והנחת עליה עגבניה. הביסקוויט הוא החשוב, ואת מברכת על הכל "בורא מיני מזונות" בלבד. שוקולד עם חתיכות שקדים - הברכה היא "שהכל" על השוקולד, ואין צורך לברך "בורא פרי העץ" על השקדים והאגוזים.

טז. למדנו כבר שלפני שאת אוכלת מאכל עליך להיות בטוחה שאת יודעת מהי הברכה הנכונה עליו.

**- אבל יש כל כך הרבה כללים! אני לא בטוחה שאני אזכור את כולם... מה עלי לעשות**

**אם אני רוצה לאכול מאכל מסוים, אבל אני לא זוכרת מהי הברכה שלו?**

זו בעיה. עליך לברר היטב מהי הברכה הנכונה או לשאול מישהו. רק במקרה שאי